

بررسی موانع ارزشیابی یادگیری دانش آموزان در دوران کرونا از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر

اعظم رسولخانی^۱، شمیلا رحیمزاده^۲، فریبا توحیدی^۳

- ۱) کارشناسی آموزش ابتدایی، معاون پرورشی مقطع ابتدایی، آموزش و پرورش مشکین شهر، اردبیل، ایران، کد پرسنلی ۵۲۱۷۵۵۰۰
- ۲) کارشناسی حسابداری، معاون آموزشی مقطع ابتدایی، آموزش و پرورش مشکین شهر، اردبیل، ایران، کد پرسنلی ۵۴۷۶۳۶۹۴
- ۳) کارشناسی شیمی، آموزگار مقطع ابتدایی، آموزش و پرورش مشکین شهر، اردبیل، ایران، کد پرسنلی ۵۱۸۷۸۳۲۹

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی موانع ارزشیابی یادگیری دانش آموزان در دوران کرونا از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر می باشد. این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی، به لحاظ روش توصیفی پیمایشی و از نظر اجرا رویکرد پژوهش کیفی و روش پژوهش پدیدارشناسی بود. گروه هدف شامل تمامی معلمان دوره ابتدایی شهرستان مشکین شهر در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود که از طریق ابزار مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته در پژوهش شرکت کردند. داده ها به صورت کدگذاری و مقوله بندی تجزیه و تحلیل شدند. در مجموع، یافته ها در قالب ۷ مضمون اصلی و ۴۵ مضمون فرعی بدست آمد. این یافته ها بیانگر مضامین تجارب معلم محور، تجارب مرتبط با دانش آموز و والدین، مضامین چالش های کانونی و چالش های پیرامونی، پیامدهای فردی و پیامدهای سازمانی بود. در پایان، راهکارهای نهایی بر اساس این یافته ها و برخی پیشنهادها کاربردی ارائه شد.

کلید واژه ها: ارزشیابی یادگیری، کرونا، معلمان، مقطع ابتدایی، مشکین شهر

۱- مقدمه

با توجه به شیوع ویروس کرونا در جهان و در ایران، بسیاری از شیوه های آموزشی در مدارس تحت تاثیر قرار گرفته و متحول شده است. در حوالی دسامبر ۲۰۱۹ در ووهان که یکی از شهرهای کشور چین می باشد، بیماری ای برای اولین بار خود نمایی کرد و در ۱۱ مارس سازمان جهانی بهداشت شیوع بیماری را دنیاگیری اعلام کرد (رحمتی نژاد، یزدی، خسروی و شاهی صدر آبادی، ۱۳۹۹). در پی بحران بیماری کرونا ویروس در نقاط مختلف جهان، شیوع کرونا ویروس در ایران به صورت رسمی در ۲۹ بهمن ۱۳۹۸ تأیید شد (فارس نیوز، ۲۰۲۰).

از ۳ اسفند ۱۳۹۸ وضعیت ایران از سفید خارج و وارد وضعیت زرد شد و در پی آن همه ی مراکز عمومی به خصوص مدارس و مراکز آموزشی در تمامی استان ها تعطیل شد (دبلیو. اچ. ا، ۲۰۲۰) که همچنان با رویه ی آموزش مجازی دوران تاج داری این ویروس را از سر می گذرانند. هرچند همه اقشار و رده های سنی در معرض خطر این بیماری قرار دارند، اما با توجه به

¹ World Health Organization

جمعیت بالای دانش آموزان، محیط پر تراکم کلاس های درسی، استفاده از امکانات عمومی و مشترک و در نتیجه آن پیامدهای سلامتی و احتمال بالای مبتلا شدن به ویروس و حتی انتقال آن به جامعه، مراقبت و کنترل محیط های آموزشی از نخستین اقدامات کشورهای مبتلا به این بیماری بوده است. در ششم مارس حدود ۲۹۱ میلیون کودک و نوجوان به دلیل تعطیلی گسترده آموزشگاه ها توسط دولت ها به منظور جلوگیری از شیوع کرونا به اجبار در مدارس حضور نیافتند. همچنین نوزده کشور، تمام مدارس در قلمرو خود را تعطیل کردند و این باعث ضربه ای به دانش آموزان پایه های پیش دبستانی تا مقطع دبیرستان گردید (یونسکو، ۲۰۲۰).

مدارس ایران نیز از این امر مستثنی نبود. در روزهای کرونایی، تحلیل افراد درباره این ویروس و پیامدهای آن موضوع داغ روز است. هر شخصی یا جمعی برداشتی شخصی از این موضوع دارد، برخی آن را بزرگ ترین تهدید و برخی دیگر آن را فرصت تلقی می کنند. عده ای ویروس کرونا را جنگ جهانی سوم برای بشریت می دانند و عده ای دیگر آن را مجالی برای نفس کشیدن محیط زیست از مشغولیت ها و آلودگی ها می دانند (رحمتی نژاد و همکاران، ۱۳۹۸). به منظور ساماندهی آموزش مجازی دانش آموزان، وزارت آموزش و پرورش نیز، شبکه آموزشی دانش آموزان "شاد" طراحی و پیاده سازی کرد. ساختار شبکه آموزشی شاد همانند ساختار مدرسه واقعی بوده است، یعنی دانش آموزان وارد کلاس مجازی می شوند و معلم در همان زمان مطابق با برنامه کلاسی که مدیر مدرسه ارائه می دهد، حضور پیدا کرده و فرآیند یاددهی و یادگیری اجرا می شود. گفته می شود که نظارت بر کلاس درس مجازی معلمان و حضور و غیاب دانش آموزان بر عهده مدیر و کادر اداری مدرسه می باشد (عباسی، حجازی و حکیم زاده، ۱۳۹۹).

مسئله اینجاست که، بسیاری از مدارس ایران در کنار مدارس جهان، برای متحول شدن در جهت آموزش و ارزشیابی مجازی در دوران بحران، نظیر بحران ویروس کرونا، چندان آماده نبوده اند. همچنین، دشوار بودن سنجش یادگیری واقعی دانش آموزان و عدم برگزاری امتحاناتی با کیفیت و سلب شدن قدرت نظارت از معلم، می تواند از تبعات آموزش و ارزشیابی مجازی در عصر حاضر باشد (عباسی، حجازی و حکیم زاده، ۱۳۹۹).

از طرفی شروع کار این شبکه آموزش مجازی (شاد) با دانش آموزان دوره ابتدایی بود. لیکن در سیستم آموزشی دوره ابتدایی ما تا به حال هیچ تجربه و پشتوانه و تمرینی در حیطه آموزش و ارزشیابی مجازی وجود نداشت و ناگهان صفر تا صد کلاس درس به اجبار در این فضا برده شد (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۹).

با توجه به مطالب ذکر شده پژوهش حاضر با هدف موانع ارزشیابی یادگیری دانش آموزان در دوران کرونا از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر انجام گرفته است.

۲-روش

این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی، به لحاظ روش توصیفی پیمایشی و از نظر اجرا رویکرد پژوهش کیفی و روش پژوهش پدیدارشناسی بود. گروه هدف شامل تمامی معلمان دوره ابتدایی شهرستان مشکین شهر در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود که از طریق ابزار مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته در پژوهش شرکت کردند. داده ها به صورت کدگذاری و مقوله بندی تجزیه و تحلیل شدند.

۳- یافته ها

جدول (۱): موانع ارزشیابی یادگیری دانش آموزان در دوران کرونا از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر

شاخص	ابعاد
تجارب معلم محور	۱-تنوع شیوه های ارزشیابی ۲-انعطاف و آزادی عمل معلم ۳-افزایش خالقیت معلم ۴-افزایش اعتماد به نفس معلم ۵-همدلی معلم ۶-افزایش کمیت ارزشیابی های کلاسی
تجارب مرتبط با دانش آموز و والدین	۱-افزایش خلاقیت دانش آموزان ۲-افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان ۳-کاهش رقابت دانش آموزان ۴-افزایش مسئولیت پذیری و تعامل والدین و معلم
چالش های کانونی	۱-بازخورد ونمره دهی ۲-حضور و غیاب ۳-تقلب ۴-طولانی شدن روند امتحان ۵-اهمیت یافتن تکالیف ۶-محدودیت ارزشیابی های عملی و مهارتی ۷-منفعل بودن دانش آموزان ۸-کاهش انگیزه دانش آموزان و معلمان ۹-پررنگ شدن حاشیه ۱۰-کاهش صداقت تحصیلی ۱۱-کاهش تعامل ۱۲-سوء برداشت های دانش آموزان
چالش های پیرامونی	۱-ضعف قوانین و مقررات ۲-افزایش و نامنظم بودن ساعت کاری معلمان ۳-فضای آموزشی نامناسب خانه ۴-ضعف زیرساخت ها
پیامدهای فردی	۱-فشار روانی دانش آموزان و معلمان ۲-افزایش سواد اطلاعاتی دانش آموزان و معلمان ۳-صدمات استفاده زیاد از موبایل ۴-کسب دانش و تجربه در معلمان ۵-دلزدگی تحصیلی و ترک تحصیل دانش آموزان ۶-استقلال و انعطاف در یادگیری ۷-سازگاری در گذر زمان ۸-ترجیح ارزشیابی حضوری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

پیامدهای سازمانی	۱-انتقال مشکلات تحصیلی به پایه های بالاتر ۲-بی عدالتی تحصیلی ۳-کاهش هزینه ها ۴-کسب آمادگی برای بحران ها ۵-تنزل جایگاه معلم
راهکارها	۱-فرهنگ سازی و آموزش والدین ۲-آموزش و بروز رسانی معلمان ۳-مشارکت معلمان و استفاده از تجارب معلمان

۴- نتیجه گیری

مضمون تجارب معلم محور شامل تنوع شیوه های ارزشیابی، انعطاف و آزادی عمل معلم، افزایش خلاقیت معلمان ، افزایش اعتمادبه نفس معلمان، همدلی معلمان و افزایش ارزشیابی های کلاسی است . خضری، وحدانی و محمدپور (۱۳۹۹)، که یافته هایی همسو با مضمون تنوع شیوه های تدریس و ارزشیابی داشتند، در پژوهش خود از روش های مختلف تدریس نام برده اند و آن را در مواردی باعث سردرگمی دانش آموزان در روند تحصیل می دانند و ناهمسو با این یافته حاجی، محمدی مهر و محمدآذر (۱۳۹۹) شیوه تدریس کلیشه ای و تکراری معلمان را یکی از چالش های آموزش مجازی گزارش کردند. در تبیین مضمون تنوع شیوه های ارزشیابی می توان اظهار داشت که، برداشت معلمان و دانش آموزان از مجازی شدن امتحانات و شیوه های ارزشیابی با یکدیگر متفاوت است. برخی تنوع در شیوه های ارزشیابی را فرصتی برای بیرون آمدن از روند تکراری ارزشیابی های حضوری دانسته و برخی آن را باعث سردرگمی دانش آموزان تلقی کرده اند. بنابراین، بهتر است با توجه به شرایط کلاس مجازی و درس مورد ارزشیابی و امکانات در دسترس از شیوه هایی برای ارزشیابی استفاده کرد که به مراتب نقاط قوت بیشتری نسبت به نقاط ضعف خود را دارا باشد. در تبیین انعطاف و آزادی عمل معلم می توان اظهار داشت که، معلمان می توانند با برنامه ریزی و افزایش اطلاعات در زمینه شغلی خود، موانع موجود را به فرصتی مطلوب برای خود مبدل کنند. به هر حال مجازی شدن کارها و استفاده از امکانات فناوری اطلاعات، معمولاً باید به آسان شدن کارها بیانجامد و معلم می تواند با سنجش و آزمودن روش های مختلف برای کلاس درس خود تصمیم گرفته و بنا به نیاز دانش آموزان خود، عملکردهای متفاوتی داشته باشد. در تبیین خلاقیت معلمان می توان گفت که، کلاس مجازی همواره بستر مهمی برای بروز و ظهور خلاقیت فردی معلمان علاقه مند و باانگیزه است. خلاقیت در تدریس، در شرایطی که امکانات و ابزارهای مناسب آموزشی در دسترس نیست و معلمان در انجام تکالیف حرفه ای خود با کمبودها و محدودیتهای در منابع مورد نیاز خود مواجه هستند، می تواند به عنوان یک نیروی محرک و ابزار بسیار تأثیرگذار در رسیدن به اهداف آموزشی و یادگیری عمل کند. امروزه کسی در باب اهمیت خلاق بودن در فرایند آماده ساختن فراگیران برای ورود اثربخش به جامعه ای با محوریت دانش، فناوری و نوآوری تردیدی ندارد (عزیز، بلندهمتان و ساعدی، ۱۳۹۸). در تبیین مسئولیت پذیری و تعامل والدین و معلم می توان اظهار داشت که، با مجازی شدن امور آموزشی از سختی رفت و آمدها کاسته شده و والدین که مطلع شدن از وضعیت تحصیلی فرزند خود را به سادگی ارسال و دریافت وویس یا پیام می بینند و مجبور نیستند برنامه ریزی خاصی برای حضور در مدرسه و مطلع شدن از وضعیت فرزند خود را داشته باشند، بیشتر از قبل تمایل به پیگیری دارند. یا به عبارتی می توان گفت که آنان به عنوان دستیار معلم، خود را مسئول در برابر یادگیری فرزندانشان می دانند و به همین جهت در امور آموزشی او نقش پررنگتری ایفا می کنند. از سوی دیگر مضامین اصلی شامل چالش های قانونی و چالش های پیرامونی هستند. چالش های قانونی ، مضامین فرعی بازخورد و نمره دهی، حضور و غیاب، تقلب، طولانی شدن روند امتحان، اهمیت یافتن تکالیف، محدودیت ارزشیابی های عملی و مهارتی، منفعل بودن دانش آموزان، کاهش انگیزه دانش آموزان و معلمان، پررنگ شدن حاشیه، عدم صداقت تحصیلی، کاهش تعاملات، سوء برداشت های دانش آموزان و مشکلات خاص پایه اول ابتدایی را در برداشت . مضمون

اصلی چالش های پیرامونی نیز شامل مضامین فرعی با عنوان های ضعف زیرساخت ها، کمبود قوانین و مقررات، افزایش ونا منظم بودن ساعت کاری معلمان و فضای آموزشی نامناسب خانه برداشت شده است. راهکارهای مواجهه چالشهای ارزشیابی مجازی، شامل سه مضمون فرعی فرهنگسازی و آموزش والدین، آموزش و بروز رسانی معلمان و مشارکت معلمان و استفاده از تجارب یکدیگر است. براساس یافته های پژوهش حاضر، پیشنهادهای کاربردی ذیل برای نظام آموزش و پرورش ابتدایی ایران ارائه می شود: (۱) خانواده ها، دانش آموزان و معلمان برای استفاده مناسب و بهینه از فضای مجازی و آموزش مجازی، تحت آموزش مناسب قرار گیرند. (۲) نرم افزارهای تعاملی و جامع تر برای سهولت و بالا بردن کیفیت ارزشیابی مجازی طراحی گردد. (۳) توسعه روش های کنترل و نظارت معلم بر صحت و صداقت علمی آزمون های مجازی در شبکه شاد. (۴) طراحی آزمون های مجازی به شکل کوتاهتر به منظور جلوگیری از خستگی و صرفه جویی در زمان. (۵) توجه بیشتر به طراحی آزمون های مجازی به ویژه دروس عملی و مهارتی. (۶) طراحی برانگیزاننده، خلاقانه و شادتر فضای آموزش های مجازی مدارس های و همچنین آزمون های مجازی به منظور افزایش درگیری دانش آموزان در یادگیری و تفکر خلاق. (۷) توجیه دانش آموزان درباره سنجش های کلاسی و اثرات آن در آینده تحصیلی آنان. (۸) طراحی راهکارهای افزایش تعامل معلم با دانش آموز در فضای آموزش مجازی مدرسه ای (نظیر استفاده از چند رسانه ای های آموزشی، توسعه ارتباط تصویری معلم با دانش آموزان، تناسب جمعیت کلاس با استاندارد های نسبت معلم به دانش آموز). (۹) توسعه زیرساخت های آموزش مجازی به ویژه در مدارس روستایی به منظور کاهش چالش های زیرساختی. (۱۰) ارائه چهارچوب زمانی مشخص برای فعالیت معلمان در آموزش مجازی مدرسه ای. (۱۱) تدوین مقررات مشخص به منظور فعالیت منظمتر معلمان و دانش آموزان در فضای آموزش مجازی. (۱۲) لزوم طراحی و اجرای آموزش های ضمن خدمت برای معلمان در حیطه برگزاری آموزش و آزمون های مجازی. (۱۳) تشکیل گروه های رسمی تر برای تبادل اطلاعات معلمان دوره ابتدایی و شرکت دادن معلمان خلاق برای پر بارتر شدن گروه.

۵-منابع

- حاجی، جمال؛ محمدی مهر، مژگان؛ محمدی آذر، حدیقه. (۱۳۹۹) بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا: یک مطالعه پدیدار شناسی. فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱۱ (۳): ۱۷۴-۱۵۳.
- خضری، مجتبی؛ وحدانی، محبوبه؛ محمودپور، عبدالباسط. (۱۳۹۹). مطالعه نقش آموزش مجازی در روابط بین فردی ادراک شده دانش آموزان نسبت به معلمان. فصلنامه علمی پژوهش های مشاوره، ۱۹ (۷۶): ۲۳۴-۲۵۱.
- رحمتی نژاد، پروین؛ یزدی، مجید؛ خسروی، زهره؛ شاهی صدر آبادی، فاطمه. (۱۳۹۹). مقاله تجربه زیسته بیماران مبتلا به کرونا ویروس، مجله پژوهش در سلامت روانشناختی، ۳ (۴۱): ۷۶-۷۲.
- عباسی، فهیمه؛ حجازی، الهه؛ حکیم زاده، رضوان. (۱۳۹۹). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت ها و چالش های تدریس در شبکه آموزشی دانش آموزان (شاد). یک مطالعه پدیدار شناسی، فصلنامه علمی تدریس پژوهی، ۸ (۳): ۱-۲۴.
- عزیزی، نعمت اله؛ بلندهمتان، کیوان؛ ساعدی، پیمان. (۱۳۹۸). بررسی زمینه ها و عوامل خلاقیت در تدریس معلمان خلاق در مدارس روستایی. تدریس پژوهی، ۷ (۲): ۸۸-۱۱۴.
- وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۹). خلاصه ای از آمار آموزشگاه ها، کلاس ها، دانش آموزان و کارکنان دوره های مختلف آموزشی، دفتر آمار، برنامه ریزی و بودجه.

World Health Organization. (2020). WHO statement regarding cluster of pneumonia cases in Wuhan, China. Beijing: WHO: Jan 2020.

UNESCO (4 March 2020). "290 million students out of school due to COVID-19: UNESCO releases first global numbers and mobilizes response". UNESCO. Retrieved 6 March 2020.